

Gospodar in gospodinja

LETO 1938

16. NOVEMBRA

ŠTEV. 46

Jesen in vrt

Pri nas je vobče v navadi, da se jeseni, ko pobereмо v vrta pridelke, ne brigamo več zanj, v dobri veri, da nimamo v njem do pomladi prav nobenega opravka več. Tako raziranje pa je popolnoma zmotno.

Vsakdo, ki ima opraviti z gojenjem katerekoli kulturne rastline, mora vedeti, da je uspeh odvisen pred vsem od kakovosti zemlje, na kateri rastline gojimo. Prav tako bi moralo biti znano, da je zima ali prav za prav zimski mraz — zmrzal tista prirodna sila, ki drobi rudnine in pripravlja rodno zemljo, sila, ki razkraja rudninske snovi in obnavlja prirodno rodovitnost. Pa še nekaj bi moral upoštevati vsak vrtnar. To namreč, da večina običajnih gnojilnih snovi, bodisi naravnih ali pomožnih (umetnih), potrebuje v zemlji neko dobo, da se razkroje in redilne snovi pretvorijo v tako obliko, ki je za korenine užitna. Da bo torej vrtna zemlja spomladi, ko bo čas setve in saditve, v takem stanu kakor rastlinam najbolj ugaја in da bodo redilne snovi, ki jih damo zemlji z gnojem, pripravljene za takojšnje uživanje, je treba: 1. zemljo pred zimo odpreti, da more prodreti vanjo čim več vlage in jo čim globlje predelati zmrzal; 2. pred zimo zemljo pognojiti, da se do pomladi gnoj v njej razkroji in predela.

Zdaj torej, dokler je kopno, suho in še dovolj toplo, ko zemlja še ne zmrzuje je najugodnejši čas, da vse izpraznjene vrtnе gredice globoko (okoli 30—50 cm) pregrebemo (preštihamo). Pomniti pa je treba, da pri tem delu zemlje ne poravnavamo tako kakor to delamo spomladi, ampak jo samo obračamo in jo pustimo čez zimo v grudah. To je važno, ker je učinek zmrzali tem ugodnejši, čim bolj ostane površina jamasta in grudasta. Grude se napijejo vode in zmrznejo. Zmrzal seže tudi laže v globino. Ko se na pomlad zemljišče otaja, se grude same od sebe razdrobe v drobno, rodovito prst (praha). Čim težja, bolj ilovnata je vrtna zemlja, tem bolj potrebno je, da jo je-

seni na opisani način obrnemo. Da se kdo ne bo bal, češ da bi imel potem dvojno delo, poudarjamo, da take, jeseni globoko obdelane zemlje spomladi ni treba še enkrat prekopavati; popolnoma zadostuje, ako površino v suhem vremenu z rahljačem, če treba, še nekoliko zdrobimo, premešamo in z redkimi grabljami poravnamo. Na takem, jeseni globoko obdelanem, čez zimo v grudah počivajočem in spomladi samo poravnanim zemljišču izvrstno uspeva vsaka zelenjad, zlasti še, ako je jeseni obenem tudi primerno pognojeno. Ponovno, količ kaj globlje spomladno prekopavanje je posebno nepotrebno in neumestno pri zemljiščih, ki so bila jeseni gnojena s hlevskim gnojem, ker bi s takim delom spravili gnoj spet na površje.

Jeseni gnojimo s hlevskim gnojem, kompostom, straniščnikom in tudi z nekaterimi pomožnimi (umetnimi) gnojili. Manj umestno je jesensko gnojenje z gnojnico in sploh s hitro učinkujočimi, dušikatimi gnojili, ker bi čez zimo dušik deloma izhlapel v zrak, deloma bi ga deževnica in snežnica lahko izprala globlje v zemljo, kjer ga korenine zelenjadnih rastlin ne bi mogle doseči.

Hlevski gnoj je in ostane temelj vsega gnojenja na zelenjadnem vrtu. Z njim damo zemlji najpotrebnejše redilne snovi (dušik, kalij in fosforno kislino), obenem pa množimo z njim v zemlji sprstenino (humus), ki je jako važna in neizogibno potrebna sestavina vsake rodovitne, še posebno pa vrtnе zemlje. Vsem vrtnim rastlinam namreč posebno prija močno sprsteninasta zemlja, ki se že na oči pozna po temni barvi.

Dušik, ki se nahaja v hlevskem gnoju, je jako hlapne narave. Zato je potrebno, da gnoj, ko ga spravimo na zemljišče, čim prej podkopljemo, in sicer 20 do 25 cm globoko, tako da je kar mogoče enakomerno razdeljen po zemlji. Tudi to je važno, kajti globoko v jarkih nakopičen gnoj (kakor navadno delajo), malo zaleže, ker se zaradi pomanjkanja zraka

ne more dovolj razkrajati in zato samo nekako strohni, ne da bi se mogle redilne snovi, ki so v njem, prav uveljaviti. Tako napačno podkopavanje gnoja je očitna potrata.

Za jesensko gnojenje s hlevskim gnojem je posebno hvaležna vsa listnata zelenjad, kakor solata, špinača in vse kapusnice (zelje, ohrovt, karfijole i. dr.). Tudi korenasti zelenjadi (korenje, peteršilj, rdeča pesa) prija jesensko gnojenje s hlevskim gnojem.

Težko zemljo, ki se počasi razgreje in je sploh bolj mrzla, gnojimo po možnosti s konjskim gnojem, ki se močno razgreje in tudi na ta način izboljša zemljo. Plitvim, lahkim, peščenim zemljam pa bolje ustrezemo, ako jih jeseni gnojimo z govejim ali celo s svinjskim gnojem, ki sta bolj mrzli gnojila.

Kompost ali mešanec je izvrstno gnojilo za zelenjadni vrt, za trato in cvetlice. Seveda velja to le za dobro predeležan, zrel mešanec. Tudi z njim lahko gnojimo jeseni, ker se ni bati, da bi se kaka redilna snov čez zimo v zemlji izgubila. Gnojenje s kompostom je še lažje nego s hlevskim gnojem, ker se da prav dobro enakomerno zmešati z zemljo.

Stranišček je močno dušičnato gnojilo, edino za jesensko uporabo. Najugodnejše se uveljavi, ako ga spravimo na kompost, kjer se polagoma razkrajja in

zmeša z drugimi tvarinami, ki jih kopčimo na kompostnem kupu. Tudi naravnost za gnojenje na gredah ga je moč porabiti. Zaradi neprilичne zunanosti je pa to delo nerodno, zlasti ker ga pri prekopavanju ni lahko enakomerno zmešati z zemljo. Nikdar pa ne čakajmo, da bi s straniščnikom gnojili spomladi ali celo poleti.

Kurji gnoj je posebno primeren za težko zemljo, ker je vroč in hitro učinkuje. Z njim pač lahko počakamo do pomladi.

Kar se tiče pomožnih ali umetnih gnojil, so za jesensko gnojenje posebno prikladna: apneni dušik, Thomasova žlindra, kostna moka, kajnit in živo apno. Ostala pomožna gnojila učinkujejo hitreje in jih uporabljamo rajši zarana spomladi, če mogoče tri, štiri tedne, preden sejemo ali sadimo. S čilskim solitrom gnojimo pa le od zgoraj in šele tedaj, ko rastline že rastejo, ker učinkuje takoj in se prav hitro poizgubi v nižje zemeljske plasti.

Z apnom gnojimo le jeseni. Trosimo ga 30–40 kg na 1 ar = 100 m² ob lepem, suhem vremenu in ga takoj podkopljimo. Tudi druga pomožna gnojila, ki jih uporabljamo za jesensko gnojenje, trosimo le v suhem vremenu in jih čimprej podkopljimo, oziroma temeljito zmešajmo z zgornjo zemeljsko plastjo. H.

Kakšna mora biti živinska hrana

V naših krajih poznamo celo vrsto raznih bolezni pri živini, ki nastopajo samo zaradi nepravilne prehrane.

Zelo pogostna bolezen je **tolščica**. Ta bolezen se pojavi zaradi tega, če dobi žival v hrani več hranljivih stvari, kot jih more pri delu porabiti. Veliko škodo ima živinorejec, če se ta bolezen pojavi pri rejnih bikih. Te hranijo zelo obilno, ne delajo nič, ker jih varujejo vsakega nepotrebne razburjenja. Isto bolezen opazimo pogosto tudi pri domačih psehi, v jedi in če se vsak dan dovolj gibljejo, se jim da tudi manj vode.

Slična bolezen je **uščivanje**. Ta bolezen se jim mora zmanjšati dnevni obrok hrane s plesnivo hrano, n. pr. s plesnivim ovsem. So pa še drugi vzroki za to bolezen, n. pr. prehlad, zastrupljenje. Če se pravočasno spremeni hrana, bo ži-

vina kmalu okrevala, če pa ne, se bo zdravje živine poslabšalo, dokler ne pogine. Zato je treba pokvarjeno krmo takoj zamenjati z dobro, živini je treba dajati suh oves, okusno seno in zeleno hrano. Vode je treba dati manj.

Ulezen sladkosečnost se pri živini pojavlja zaradi starosti, ki je pa vsakega živinorejcu dobro znana.

Večje važnosti je angleška bolezen. Javlja se zaradi pomanjkanja apnenca pri živini, in to posebno pri mladi živini. Zaradi telesne teže se živini skrivijo noge. Ta bolezen se pojavlja najpogosteje pri odojkih, psih, jagnjetih, jarčkah, pogosto tudi v živalskih vrtovih. Od ptic obole najraje kokoši, redkeje golobi. Živali dobijo napake v prebavilih, pomanjkanje teka, povečanje trebuha in pogosto tudi drisko. Razen tega se med seboj ližejo, požirajo volno, les, zid itd.

Da se prepreči ta bolezen, se mora živina pravilno krmiti in mnogo gibati na prostem. Vzrok je posebno v hrani, ki ima premalo apnenca v sebi. Da bi imela vsakdanja živinska krma več apna v sebi, je treba travnike in pašnike gnojiti z apnom, fosforovo kislino, s superfosfatom, Tomasovo žlindro, apnenim prahom, gipsom itd. Mladim živalim se mora pokladati hrana, v kateri je dovolj apna, tako zvani apneni preparati. Dnevno bivanje na svežem zraku (tri ure poleti in pozimi, razen deževnih in snežnih dni), lahko prepreči nastop te bolezni, in potem ni treba rabiti preparatov.

Če se je ta bolezen že pojavila, je nujno potrebna sprememba prehrane. Neobhodno je potrebno, da se dobla hrani apnenec, fosforno kislino, dobro je

tudi pokladanje kostne moke, detelje, odojkom damo sirotko, pticam pa ribjo moko. Tudi na kuhinjsko sol se ne sme pozabiti.

Omeščavanje kosti. Na tej bolezni zbolijo v glavnem goveda, mlečne krave, redkeje kože in svinje, še redkeje konji, mezgi, mule, ovce in bivoli. Pojavlja se zaradi neugodnega zemljišča, zlasti v letih suše. Podobna je zgoraj opisani bolezni, s to razliko, da se pojavlja pri starejši živini, pri katerih je rast kosti že končana. Razvije se v nekoliko mesecih. Samo težji slučajji se razvijajo hitreje. Pravočasno se stanje lahko še popravi. Tej bolezni škoduje brejost. Za izboljšanje in za preprečenje te bolezni se je treba držati gornjih pravil. (Nadaljevanje sledi.)

Na umetne pašnike in pašne travnike mislimo že zdaj

Marsikomu se mogoče ne bo zdelo primerno zdaj na zimo priporočati pašo in urejevanje umetnih pašnikov. Ravno zdaj pa je največ časa za preskrbo kolv in drugega lesa za pašne ograje. Tudi je zdaj čas, da poskrbimo za nabavo semena za pomladansko zasitev umetnih pašnikov. Kakor kmetovalec za pomladansko setev s praho in delnim gnojenjem njiv skrbi že zdaj, moramo tudi na ureditev umetnih pašnikov že v jeseni misliti.

Povsod tožimo, da se mlada živina premalo giblje, da pride premalo na zrak in sonce, da je nenaravna reja mlade živine v prvi mladosti glavni vzrok slabe kakovosti tudi pri pravilno odbranih vrstah. Tožimo tudi, da krave, ki so leto in dan v hlevu, težko hodijo. Nadalje tožimo, da nam živina poleti s pripravljanjem in pokladanjem zelene krme vzame veliko dragocenih delavnih moči. V kranjskem okraju morajo večji posestniki zaradi pomanjkanja delavcev spreminjati njive in travnike že v gozdove.

Vsem tem velikim in še mnogim drugim nedostatom stalne hlevske reje bi se izognili ter bi lahko dobili mnogo gospodarskih koristi, ako bi imeli poleti stalno pašo in umetne pašnike.

Predvsem preizkušeni gospodarji poudarjajo, da je paša najcenejši, najboljši

in najizdatnejši način preživljanja živine v poletnem času.

Na švedskem računajo, da znašajo proizvodilni stroški mleka pri zelenem krmljenju krav v hlevu približno 1.10 do 1.15 din, ob sami paši le 0.50 do 0.60 din za liter.

Ako del travnikov ali del zemljišča smotno preuredimo v umetni pašnik, lahko meseca maja in junija polovico mlade trave s pašnih oddelkov kosimo za seno ali za okisanje ter pridobimo na ta način izredno tečno suho ali okisano krmo.

Na pravilno oskrbovanem umetnem pašniku se živina ob najboljših zdravstvenih pogojih preživlja najmanj za eno četrtino dalj in uspešneje kakor ob hlevski reji s pokošeno krmo. Ako bi bila torej za popolno poletno preživljanje 10 do 15 glav odrasle živine potrebna zelena krma s 5 do 6 ha travnika, bi bila potrebna za popolno preživljanje omenjenega števila živine le paša na 4 ha površine pravilno oskrbovanega umetnega pašnika. Koliko bi imeli pri tem še na pašniku manj dela s pripravljanjem krme, koliko bi bila paša za živino zdravstveno dragocenejša!

Gospodarsko važnost pašnikov in pašnih travnikov je povzeti že iz dejstva, da v nekaterih krajih v inozemstvu, kjer zemlja ne daje dosti hrane za ljudi in

živino, oblast daje denarne prispevke za preureditev travnikov in njiv v umetne pašnike in pašne travnike.

Ureditve stalnih umetnih pašnikov je samo v onih krajih uspešna, kjer je poleti dosti vlage ter najmanj 650 mm padavin letno.

Umetne pašnike uredimo s posebno zasettvijo v njivo ali s priprosto spremembo že obstoječega naravnega travnika v pašnik.

Za popolno poletno prehrano 10 do 15 glav odrasle živine je treba 4 ha umetnega pašnika. Ta pašnik mora biti z ograjami razdeljen v približno 10 enakih oddelkov. Po možnosti naj bo v sredi pašnika iz vseh oddelkov dostop na vodo. V vsakem pašnem oddelku naj bi se živina ne pustila delj ko 3 do 8 dni. Pičlo ped visoka paša je najbolj izdatna.

Ko živina zapusti pašni oddenek, je razbrskati kravjeke, pokositi morebitne prebohotne šope trave okoli kravjekov ter je v popaseni oddenek navoziti obilo z vodo razredčene gnojnice. To je ponoviti pri vsaki menjavi.

Že mnogo je pri nas urejenih gnojišč in gnojnicnih jam ter marsikje v živinorejskih krajih ne vedo prav, kaj z gnojnico početi. Na umetnem pašniku bi razredčena gnojnica delala čudeže. V jeseni bi vsako drugo leto pognojili umetni pašnik še s kakšnim fosfatnim gnojilom in vsako drugo ali tretje leto pokrili pašno rušo s krompirjevko ali s kompostom. Razredčene gnojnice bi rabili vsakokrat, pri vsaki menjavi pašnih oddelkov, na 1 ha pašne površine približno 200 hl.

Drugod priporočajo, da se uvede na travnikih menjavanje košnje s pašo, ta-

ko da travnik eno leto kosimo, drugo leto popasemo, ali pa tako, da spomladi travnik do meseca maja popasemo, potem nekoliko kasneje pokosimo za seno in otavo ter na jesen zopet popasemo.

Spomladi živina hlastno žre travo ter pri tem uniči raznovrsten plevel, ki bi sicer cvetel, napravil seme in še bolj zaplevelil naše pisane, zapleveljene travnike. Tudi hoja živine po travnikih povzroča izredno zgostitev ruše. Primerno stlačena zemlja je prvi pogoj za uspevanje trav in detelj, dočim mnogo plevelnih rastlin ljubi rahlo zemljo.

Z večletnimi poizkusi v severnih pokrajinah so ugotovili, da paša na travniku do aprila tako malo zniža poznejši pridelek sena, da to zmanjšanje povsem poplača po paši povzročena zgostitev ruše in uničenje plevela. Šele paša do sredine meseca maja toliko škoduje visokim travam in deteljam, da se prvi pridelek košnje bistveno zniža.

Prednosti paše na pašnikih in travnikih bi bile ob primernem kolobarjenju s pašo, oskrbovanju in gnojenju ruše tolikšne, da se smotrno ureditev pašnikov in pašnih travnikov tudi v dolinskih legah Gorenjske, v zapadnem delu bivše Štajerske in tudi v nekaterih drugih krajih Slovenije ne more zadosti toplo priporočati.

Naravno bi bila pomladanska paša na travnikih pri nas splošno priporočljiva in gospodarsko uspešna le tam, kjer travnike redno gnojijo in oskrbujejo. Primerne oskrbovane pašne travnike, katere eno leto kosimo, drugo pa popasemo, bi bilo poleg umetnih dolinskih pašnikov z uspehom urediti tudi v naših živinorejskih krajih.

Fr. Wernig, Kranj.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Naši mali

Jožek

Nekega dne je Jožek povabil malo Lenčko s seboj na vrt, češ da se bosta šla posebno lepo igro. Tam je imel ujeti dve kobilici. Iz starih razglednic si je napravil majhen voziček in v tega je zdaj zapregel ubogi kobilici. Da mu pa ne bi ušli, jima je krila zlepil z voskom, in jima privezal majhen konček lesa

okoli života, da ne bi mogli skakati. Lenčka se te igre ni marala igrati in je vpila, da je to mučenje živali. Jožek pa tega ni hotel priznati. Pravil je, da ljudje prav tako delajo s konji, ki morajo poleg tega še skozi ves dan težko delati in dostikrat niti zadosti jesti ne dobe. V tem je prišel mimo hlapec Miha, ki je vedno lepo ravnal z živino. Vmešal se je v prepir obeh otrok in mu napravil konec s tem, da je vzel Jožkovi

roki in mu jih na hrbtu skupaj zvezal, da jih še premakniti ni mogel. Zraven se je norčeval iz dečka: »No, kako ti je všeč. Približno prav tako se počutijo tvoje kobilice, ki si jih v svojo zabavo vpregel pred voziček.« In Jožko je moral spreči kobilici, jima odstraniti vosek in jih izpustiti.

Otroci v splošnem ne poznajo usmiljenja. Najmanj še čutijo z ubogo živalico. Posebno na deželi, kjer pridejo otroci lažje in večkrat v stik z živalmi, se dogajajo vnebovpijoči slučajni mučenja živali. Otroci trgajo muham peruti ali noge in jih puste, da plešejo pred njimi. Hrošča navežejo za eno nogo na nitko in ga spuste v zrak, metulju potrgajo vsa krila, ptičem razdirajo gnezda, napihujejo žabe itd. Gorje mlademu psičku ali mucku, če ga dobi mlad fantiček za igračo v roke. Ob malem trinogu preživlja žival pravcato mučeništvo.

Odrasel človek, ki je bolj mehkega srca, se ob takih prizorih navadno zgrozi in govori o otroški pokvarjenosti in mučenju živali. So resda otroci, ki jim takole mučenje pripravlja poseben užitek, v splošnem pa otrok muči žival zato, ker se še ne zaveda, da žival trpi. Otroci vidijo, kako neusmiljeno postopajo odrasli z živalmi, pa še sami ne čutijo z njimi. Saj pri nas še vedno tako neusmiljeno izrabljamo živali. Če pomislimo, da je uboga žival skozi ves dan priklenjena v hlevu, razen kadar dela, da se ne sme nikoli prosto gibati, da mora vse dni težko garati, da pa za vse to dobi večkrat bič kot pa jesti, potem moramo v resnici priznati, da je človek brezsrčen. Če vidimo, kako brezsrčen voznik obrne konec biča in z bičevnikom ko divji udriha po ubogi živali, ki se zaman muči, da bi speljala težko breme preko hudega klanca, se v resnici lahko sprašujemo, v kakšnih časih živimo. Res, da imamo društvo za varstvo živali, res, da imamo tudi zakone, ki varujejo ubogo žival pred presilnim mučenjem, toda za vse te zakone se deloma brigajo le v mestih, na kmetih pa je oko postave daleč in kmet dela s svojo živino, kar hoče. Ali je ob takih prizorih kaj čudnega, če postane tudi malček, ki v takem ozračju dorašča, krut in neusmiljen do živali? Pri nekaterih dečkih se temu vplivu zgleda na odraslih pridruži še želja po znanju. Kakor stre otrok lepo igračko, urico ali kaj podobnega, da

dožene, kaj je v njej, prav tako stre tudi živo živalco, da bi dognal, kaj je v njej.

So tudi otroci, ki jih vse nekam zaničuje, ki nimajo nikjer veljave, nikaškega priznanja. Ti zdaj uživajo v tem, da lahko ubogi, slabotni živali svojo oblast pokažejo. Zdaj so slednjič našli živo bitje, ki mora tako delati, kakor oni ukažejo, ki tuli, če ga oni bijejo, ki je od njih milosti odvisno. Pri prav malih otrokih pa je vzrok mučenju živali samo želja po igri. Pri njih so prav za prav starši krivi njih napake, ker jim tako živo igračo v roke dajo.

Dokler odrasli ne bodo lepše ravnali z živino, bo vsako poučevanje otrok v tem oziru malo zaleglo. Saj zgledi vse močnejše vplivajo na dušo otroka kot pa besede. Vendar pa dober vzgojitelj ne bo nikoli pustil svojim otrokom, da bi živali mučili. Seveda bo sam vedno lepo ravnal z vsako živaljo, ki mora v njegovi hiši živeti, isto pa bo potem z vso pravico zahteval tudi od svojega otroka. Vedno naj tudi opozarja otroka na to, da žival čuti prav tako ko on sam. Zlasti naj ga še navaja lepo ravnati tudi z majhnimi živalmi, kakor hrošči, metulji, muhami itd. Te je treba pač pokončevati, ker so škodljive, toda nikoli jih pri tem ne smemo trpinčiti. Najstrožje pa prepovej dečkom razdirati gnezda ali streljati s fračami ptiče. Če zalotiš fanta pri takem dejanju, mu jih pošteno namazi. Naj še sam čuti, kaj se pravi trpeti.

KUHINJA

Polžki za juho. Testo za polžke napravim iz četrtil kilograma moke, enega celega jajca, enega rumenjaka in iz primerne količine surovega masla. Ko je testo dobro pregneteno, ga razrežem na kose. Te kose povaljem z dlanmi v okroglo za prst debelo vrvico. Vrvico razrežem za fízol velike koščke. Te koščke, vsakega posebej podrgnem s palcem, po nalašč za to pripravljenti robati deščici, tako da nastanejo zaokroženi in zaviti polžki. Te polžke zakuham v vreli juhi. Kuham jih 8—10 minut.

Krompirjev pečenjak. 1 kg krompirja skuham v oblicah. Kuhan krompir olupim in zrežem na tanke rezine. Te rezine zarumenim na sesekljeni čebuli, s soljo posute. V lončku osvrkljam 2—3 jajci, pridenem polno žlico stopljene maslobo iz surovega masla ali iz masti, ki pa ne

sme biti prevroča, eno celo seseklano čebulo, zelenega petršilja in primerno soli. Krompir denem v kozico in ga polijem z dobro premešano tekočino. Jed dam za 5 minut v pečico. Jed okrasim s surovimi paradižniki, ki so na rezine narezani in jo dam kot prikuho ali kot samostojno jed na mizo.

Zelenjavina pašteta. Nekaj peres zelja, nekaj peres ohrovtja in nekaj peres kolerabe zrežem na rezance. Pest osnaženih gob poparim, osvežim z mrzlo vodo ter jih še na drobno sesekljam. Te snovi zmešam, pridenem 3 rumenjake, nekaj žlic kisle smetane in pešamel, ki ga takole napravim: V razbeljeno mast ali surovo maslo denem 2–3 žemljice, ki sem jih obribala, zrezala na rezine in v mleku namočila in ožela. Na masčobi pražim in mešam žemljice toliko časa, da nastane iz njih gladko in voljno testo. Vse snovi dobro zmešam. Nazadnje pridenem in na rahlo primešam sneg treh beljakov. Obliko ali skledo namažem z maslom, potresem z drobtinami in stressem, oziroma zravnam mešanico v posodo ter spečem v pečici.

Kumino meso. Četrť kilograma govejega mesa zrežem na majhne koščke. Potem meso posolim in pustim 10 minut stati. V kozici razbelim 2 dkg masti, dodam odrezek čebule, žlico vode ter dušim pokrito toliko časa, da tekočina povre. Potem potresem meso s ščepom kumine in s pol žlice moke. Ko moka malo zarumeni, zalijem s kropom, s krompirjevo ali z juho. Ko dobro prevre, dam meso v skledo, polijem z omako in obložim s koščki krompirja ter dam na mizo.

Jabolčna krema. Za to rabim: tri četrť kilograma kisljeh jabolč, 20 dkg sladkorja, 4 beljake in sok pol limone. Olupljena in na koščke zrezana jabolka skuham z 20 dkg sladkorja, nekaj žlic vode in s sokom pol limone. Kuhana jabolka pretlačim skozi sito in pustim, da se ohladi. V ohlajena jabolka primešam sneg štirih beljakov. Jed postavim na hladno in dam hladno na mizo.

SEJMI

22. nov.: svinj. Dol. Lendava. — 23. novembra: živ. in kram. Št. Lovrenc ob Temenici. — 25. nov.: živ. in kram. Stična, Domžale; gov., svinj. in kram. Krško; živ. in kram. Škofja Loka. — 26. nov.: živ. in kram. Gradac.

Nekaj za ljubitelje kanarčkov

Da ohranimo te živalice čim dalje časa zdrave in živahne, jih moramo krmiti s sledečim: 1. cela ovsena zrna (kakor jih je vrabec) ali ovseno kašo, 2. repno seme in 3. proso in kanarčkovno seme.

Pri tej krmi se kanarčki izvrstno počutijo. Lahko jim tudi tu in tam postrežemo s koščkom sladkorja ali nastrganega prepečenca, olupljenega jabolka, zrna raznih semen in spomladi — preko poletja damo nekaj zelenega, n. pr.: peresca solat, ohrovtja, špinacije ali kurja čevca. Škoduje jim zelena krma le tedaj, če dobijo te hrane preveč ali prepogosto, posebno moramo paziti, da ne bi trgali že popolnoma uvelih lističev, ker ti najbolj škodujejo. Raje dajamo manj nego preveč. Posebno skrb moramo obračati, da imajo živalce vedno svežo, čisto vodo.

Ako kljub skrbni negi opazimo, da se drže žalostno, in imajo perje našopirjeno, je vzrok temu najbrž v tem, 1. da večkrat kljujejo v masčobni mehurček nad repom, kateri jim pa povzroča bolečine, ker niso v suhi kletki imeli prilike, da bi si namazali perje, zaradi česar je mast postala stara in žaltava; 2. ob času, ko se skubijo in 3. kadar so hripavi.

V prvem primeru se jim da namesto navadne krme tu in tam po 1–2 dni samo solatno seme, ki zelo pomaga. V času skubitve naj se pusti kanarček v miru sedeti, pač pa jim lahko damo poleg navadne hrane še nekaj sladkorja ali prepečenca. Ako pa imajo hripavost, ki pride od preobilnega zauživanja zelenja, zaradi česar dobe navadno vročino v želodku in čevah, da le s težavo prebavljajo, pri čemer izgledajo zelo napihnjeni, tedaj jim za nekaj dni odtegnemo navadno hrano, ter jim posujemo samo solatno seme in poleg košček slanine. Slastno bodo planili na slanine in kmalu se popravijo od hripavosti.

Pušanje žrebeta na cesto. Z. Z. Radi bi zvedeli, ali sme žrebe prosto letati za vpreženo kobilu. — Po cesti živali ne smejo prosto letati, ker ovirajo promet. Nevprežene živali se sme le voditi po desni strani ceste, ali pa morajo biti privezane k vpreženi živini, ali na voz, tako da ne ogrožajo prometa. Tudi žrebe ne sme prosto letati po cesti.

GOSPODARSKE VESTI

ŽIVINA

g Ljubljana. Na sejmu 2. novembra t. l., kamor so prignali 41 volov (prodali 12), 27 krav (11), 8 telet (7), 125 konj (32) in 188 prašičev (94), je imela živina sledeče cene: voli I. vrste 6 din, II. 5 do 5,50, III. 4 do 5; telice I. 6, II. 5 do 5,50, III. 4 do 5; krave I. 5,50, II. 4,25, III. 2,50 do 3; teleta I. 8, II. 7; prašiči špeharji, domači 10, pršutarji 9 din za 1 kg žive teže. Surove kože, goveje 9 do 11, telečje 11, svinjske 6 din za 1 kg.

g Kranj. Na redni ponedeljski sejem 7. novembra so prignali 74 volov (prodali 32), 41 krav (21), 8 telet (8), 4 telice (3), 46 žrebet (14) in 107 prašičev (64). Cene so se gibale takole: voli I. vrste 6,25 din, II. 5,50, III. 5; telice I. 6, II. 5,50, III. 5; krave I. 5,50, II. 4,75, III. 4,25; teleta I. 7,50, II. 6 do 7; prašiči špeharji 10,50, pršutarji 8 do 9,50 din za 1 kg žive teže. Pujski v starosti od 7 do 8 tednov so šli po 140 do 240 din komad. Surove kože, goveje 9 do 11, telečje 11, svinjske 5 do 8 din za 1 kg.

g Novo mesto. Na redno mesečno sejmico 7. novembra je bilo prignanih 415 glav goveje živine in 1104 prašiči. Poročajo, da je bila cena pri mladih pujskih v znamenju naraščanja, pri goveji živini pa nazadovanja. Pitanih volov ni nihče prignal, zato je dosegla živina največ 5 din za 1 kg žive teže, najmanj pa 2,60. Mladi prašički so se prodajali od 100 do 180 din za komad (8 do 12 tednov stari), pršutniki od 6 do 7,50, lepi špeharji pa po 8,50 din za 1 kg žive teže.

g Dol. Logatec. V zadnjem času so se gibale cene goveje živine in prašičev takole: voli I. vrste 6 din, II. 5, III. 4; telice I. 5,50, II. 5, III. 4; krave I. 5,50, II. 5; teleta I. 7, II. 6; prašiči špeharji 11, pršutarji 9 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 8, telečje 7, svinjske 6 din za 1 kg.

g Krško. Poročajo, da ima živina te cene: voli I. vrste 5 din, II. 4 do 4,50, III. 3 do 4; telice I. 4 do 5, II. 3,50 do 5, III. 3 do 4; krave I. 3 do 4,50, II. 2,50 do 4, III. 2 do 3; teleta I. 5 do 7, II. 4,50 do 6, prašiči špeharji 7 do 9, pršutarji 6 do 8 din za 1 kg žive teže. Surove kože, goveje 7 do 10, telečje 10 do 14, svinjske 4 din za 1 kg.

CENE

g Laško. Cene živine in prašičev se gibljejo takole: voli I. vrste 5,75 din, II. 5, III. 4,50; telice I. 5,25, II. 4,75, III. 4,25; krave I. vrste 4,25 din, II. 3,75, III. 3,50; teleta I. 7, II. 5 do 6; prašiči špeharji 10, pršutarji 9 din za 1 kg žive teže.

g Črnomelj. Konec oktobra in začetek novembra je imela živina sledeče cene: voli I. vrste 5 din, II. 4, III. 3,50; telice I. 5,50, II. 4,50, III. 3,50; krave I. 4,50, II. 4, III. 3; teleta I. 6, II. 5; prašiči špeharji 9, pršutarji 8 din za 1 kg žive teže.

g Maribor. Iz Maribora javljajo, da se vrtijo živinske cene v zadnjem času v sledečih številkah: voli I. vrste 5 din, II. 4,50, III. 3,50; telice I. 5, II. 4,50, III. 3,50; krave I. 4,50, II. 4, III. 3; teleta I. 6,50, II. 5; prašiči špeharji 7, pršutarji 6 din za 1 kg žive teže. Surove kože, goveje 14, telečje 18, svinjske 12 din za 1 kg.

g Dravograd. Cene živine so v zadnjem času take: voli I. vrste 5 din, II. 4,50, III. 4; telice I. 5, II. 4,50, III. 4; krave I. 4, II. 3,50, III. 3; teleta I. 6,50, II. 5; prašiči, špeharji 12, pršutarji 10 din za 1 kg.

g Murska Sobota. Po zadnjih poročilih so cene živine sledeče: biki (voli) I. vrste 5 do 5,50 din, II. 4 do 5, III. 3,50 do 4; telice I. 4 do 4,50, II. 4; krave I. 3,50, II. 3, III. 2; teleta I. 5 do 6, II. 4 do 6; prašiči, špeharji 10 do 11, pršutarji 9 din za 1 kg žive teže. Surove kože, goveje 8, telečje 10, svinjske 6 din za 1 kg.

LJUBLJANSKI TRG

g Ljubljana, 10. novembra. Žito: pšenica 1 kg 1,90 do 2,10 din, rž 1,85 do 2, ječmen 1,90, oves 1,85 do 2, proso 1,85 do 2,20, koruza 1,50 do 1,85, ajda 1,80, fižol 2,20 do 2,80, grah 6,40. — Kurivo: premog tona 385 do 410 din, trda drva 1 m 100 do 110, žagana 115 do 120, mehka drva 70 do 75, oglje 1 kg 2 do 2,50 din. — Krma: seno, sladko 100 kg 90 din, polsladko 80, kislo 75, slama 60 din. — Zelenjava: motovilec merica 1 do 1,50, cvetača 1 kg 4 do 6, zelje 0,50, kislo zelje 2, ohrovt 5, kolerabe 1, špinača 5, paradižnik 5 do 8, bučke 2, konoplja 8 do 10 laneno seme 6 do 8 luščen fižol 3 do 4, por 2, česenj 5 do 8, krompir 0,75 do 1, repa 0,50, kisla repa 2, korenje 2 do 2,50,

PRAVNI NASVETI

Tožba zaradi žaljenja časti. S. S. Toženi ste zaradi žalitve. Vprašate, po kolikem času je žaljeni lahko vložil tožbo in ali dobite brezplačno odvetnika? — Tožbo zaradi žalitve mora zasebni tožilec vložiti najkasneje v treh mesecih od dne, ko je zvedel za storjeno razžalitev ali storilca, sicer je zastarana. Če pa je za razžalitev zvedel šele po dveh letih od dneva storitve, sploh ne more več tožiti. Odvetnika lahko vzamete, vendar ga boste morali plačati. Samo v primeru oprostilne sodbe bo zasebni tožilec obsojen, da vam povrne stroške kazenskega postopanja, med katere se štejejo tudi odvetniški stroški. Dobro bo, da se razprave osebno udeležite, ker boste le z osebnim zagovorom najlažje prepričali sodnika o svoji nekrivdi. Tudi je lažje mogoče, da se z nasprotnikom poravnate, če boste osebno pri razpravi. Če boste obsojeni, se lahko pritožite na okrožno sodišče. V treh dneh od razglasitve sodbe je v tem primeru treba prijaviti priziv. Lahko prosite, da se vam prepis sodbe dostavi, nakar smete v 8 dneh priziv obrazložiti. Obrazložitev priziva lahko daste pri sodišču na zapisnik.

Posojilo za obnovo vinograda. P. V. Vprašate, ali se res pri banovini dobi posojilo za obnovo vinograda, in kam bi se bilo obrniti? — Banska uprava je pred nekaj meseci objavila, da bo dajala brezobrestna posojila za obnovo že opešanih vinogradov v izrazito vinorodnih legah onim vinogradnikom, ki bodo vinograde obnovili strogo po navodilih strokovnjakov in ki nudijo za varnost posojila zadostno zemljiškoknjižno jamstvo. Posojilo morejo dobiti samo oni vinogradniki-kmetje, ki ne morejo obnoviti vinograda iz lastnih sredstev. Posojilo se mora vrniti najdalje v 5 letnih enakih obrokih. Prvi letni obrok zapade po 6. letu, ko je bilo posojilo izplačano. Prošnje za brezobrestno posojilo se predlagajo kr. banski upravi po okrajnem načelstvu.

Pravica nezakonskih otrok. S. n. I. — Nezakonski otrok je star 18 let. Nezakonska mati ni od nezakonskega očeta nikoli zahtevala nobenega plačila za vzdrževanje otroka. Vprašate, če ima ta nezakonski otrok pravico zahtevati od svojega očeta delež, ko bo oče od staršev prevzel posestvo. — Nezakonski otrok ima pravico zahtevati od svojih roditeljev njihovega primerno oskrbo, vzgojo in preskrbo. K oskrbi je zavezan zlasti oče, ako pa on tega ne zmore, preide ta obveznost na mater in po njej na materine starše. Če tedaj skozi 18 let mati ni poskušala dobiti od nezakonskega očeta kakšnega plačila za svojega otroka, je pač

vse dajatve za otroka storila v lastnem imenu v izvrševanju svoje materinske dolžnosti in ne more več naknadno zahtevati od očeta povračila. Če je 18 letni otrok že v stanju sam sebe preživljati, potem tudi otrok ne more od očeta zahtevati več preživljanja. Pač pa otrok lahko zahteva od nezakonskega očeta »preskrbo«, to je tako pripomoč, da se usposobi za začetek samostojnega pridobitnega poklica. Ta očetov prispevek pa ne odgovarja nujnemu niti dednemu deležu napram očetu, kajti nezakonski otroci imajo dedno pravico le po materi in njenih starših nimajo pa take pravice po svojem nezakonskem očetu.

Zgradarina. A. K. L. Prejeli ste plačilni nalog za plačanje članarine. Ker ste tesar-ski pomočnik in zaposleni le poleti, pozimi pa brez zaslužka, smatrate, da niste dolžni plačevati zgradarine. V hiši imate le eno sobo z jedilno shrambo. Radi bi zvedeli, kaj pravi o tem postava? — V zmoti ste, ko mislite, da je plačevanje zgradarine odvisno od vašega zaslužka. Plačevanju zgradarine so zavezane vse zgradbe, namenjene za prebivanje ali drugo trajno uporabo. Le izjemoma zakon oprošča zgradarine nekatere zgradbe, kakor n. p. državne in banovinske zgradbe, zgradbe tujih držav, cerkve, bolnišnice, i. t. d. Vaša hiša pa ni oproščena tega davka in ga boste pač morali plačati.

Prenos vloge iz ene v drugo hranilnico. M. I. — Imate vlogo v hranilnici, ki je zaščitena. Radi bi to vlogo prenesli v drugo hranilnico. Vprašate, ali je to mogoče? — Vprašanje bi se pravilneje glasilo, ali je mogoče vlogo, ki jo imate v zaščiteni hranilnici, dvigniti. Na to vprašanje vam bo odgovorilo načelstvo dotične hranilnice. Hranilnica, ki je pod zaščito, vam je vlogo dolžna izplačati po odobrenem odplačilnem načrtu. Kakšen je ta načrt, pa vprašajte pri načelstvu, ki vam ga je dolžno pokazati.

Nakup zemljiške parcele. M. Č. Leta 1913. ste kupili zemljiško parcelo, ki je spadala poprej k skupnemu zemljišču več posestnikov. Sedaj vam pa nekateri posestniki branijo sekati na tej parceli. Vprašate, kakšne so vaše pravice? — Poglejte kupno pogodbo, ki ste jo morali napraviti, ko ste parcelo kupili, če ste hoteli izvršiti prepis v zemljiški knjigi. Ne vemo iz kakšnega razloga more kdo lastniku parcele braniti, da seka na svoji parceli. Morda ste kupili samo uživanje dotične parcele, to je seveda nekaj drugega. Kaj več danes ne moremo pisati o tem, ker bi morali vedeti za vsebino pogodbe, na katero se opirate.

Gozdna pota se ne dajo priposestevovati. J. M. G. Če nimate vključene služnostne pravice skozi sosedov gozd, vam sosed to pot lahko prepove, čeprav isto pot uporabljate že nad 30 let. Po še vedno veljavnem zakonu iz leta 1854 se služnostna pravica pota v gozdovih ne more priposestevovati.